

دولت به جای تسهیلات چه اقدام دیگری برای حمایت از کسب و کارها متضرر از کرونا می‌توانست انجام دهد؟

تحریک تقاضا به جای تسهیلات غیر شفاف

گروه اقتصادی: خبر اختصاص ۷۵ هزار میلیارد تومان تسهیلات برای حمایت از کسب‌و کارهای آسیب‌دیده از کرونا شاید در نگاه اول خوشحال‌کننده به نظر برسد، از این رو که دولت بالاخره برای حمایت از اقتصاد دست به کار شده است اما وقتی جزئیات بیشتر این طرح از شیوه تجهیز منابع گرفته تا نحوه تخصیص آن مشخص می‌شود باید درباره تبعات اجرایی شدن این طرح نکاتی را در نظر داشت. به گزارش «وطن امروز»، سیزدهم اسفندماه سال گذشته، روابط عمومی بانک مرکزی خبر داد شورای پول و اعتبار تصویب کرده است به کسب‌و کارهای آسیب‌دیده از کرونا وام ترجیحی داده خواهد شد. این خبر در لابه‌لای خبرهای پرشماری جایی برای نمود نداشت تا اینکه ۹ فروردین‌ماه دوباره روابط عمومی بانک مرکزی خبر داد رئیس کل بانک مرکزی در جمع مدیران عامل بانکها و موسسات اعتباری بر مشارکت فعال بانکها در اجرای طرح ارائه تسهیلات به کسب‌و کارهای آسیب‌دیده از شیوع ویروس کرونا تأکید کرده است. همتی در دیدار با مدیران عامل بانکها به تشریح سازوکار اجرایی مصوبه دولت درباره اعطای ۷۵۰ هزار میلیارد ریال تسهیلات با نرخ سود ۱۲ درصد به واحدها و کسب‌و کارهای آسیب‌دیده از شیوع ویروس کرونا پرداخت. چند روز بعد راضی رحمانی، وزیر صنعت، معدن و تجارت این خبر را تأیید و اعلام کرد تسهیلاتی برای پرداخت به واحدهای تولیدی آسیب‌دیده در نظر گرفته شده است. وی گفت: تعدادی از کسب‌و کارها متحمل خسارت شدند. در دولت تصویب کردیم ۷۵ هزار میلیارد تومان تسهیلات ارزان به نرخ سود ۱۲ درصد در اختیار این واحدها قرار گیرد و آیین‌نامه آن در حال تدوین است و شامل اصناف و واحدهایی در این حوزه می‌شود که آسیب دیدند یا در سایر حوزه‌ها مثل شرکت‌های حمل‌ونقل شهری و مسافری، هتل‌ها و... فعالیت دارند.

محمد نپاوندیان، معاون اقتصادی رئیس‌جمهور هم چند روز پیش جزئیات بیشتری از این تصمیم دولت را تشریح کرد و گفت: پس از دستورالعمل تعویق اقساط تسهیلات بانکی، در مرحله دوم بسته حمایتی ۱۰۰ هزار میلیارد تومانی را که برابر ۳ درصد تولید ناخالص ملی کشور است برای حمایت از اقتصاد کشور تصویب کردیم. بخشی از این مبلغ به‌صورت بلاعوض و بخشی از آن به‌صورت تسهیلات با نرخ سود ۱۲ درصد پرداخت می‌شود. ۲۵ هزار میلیارد تومان از این رقم از منابع ملی و ۷۵ هزار میلیارد تومان از منابع بانکی است. با توجه به اینکه درآمد نفتی کشور به یک‌هشتم درآمد نفتی سال ۹۰ رسیده اما شرایط مدیریت شده است و بنگاه‌های حمل‌ونقل، گردشگری، فرهنگی، آموزشی و رستوران‌ها برای دریافت این تسهیلات در اولویت هستند. نپاوندیان شرط استفاده بنگاه‌ها از تسهیلات با نرخ ۱۲ درصد را تعدیل نکردن کارکنان اعلام کرد و گفت: بنگاه‌های آسیب‌پذیر از کرونا نگران تسهیلات قبلی خود نیز نباشند و کارکنان خود را حفظ کنند. روز شنبه هم اسحاق جهانگیری، معاون اول رئیس‌جمهور با اشاره به برنامه‌ریزی‌های دولت برای جبران آسیب‌ها و خسارات بنگاه‌های اقتصادی، گفت: دولت ۷۵ هزار میلیارد تومان تسهیلات با نرخ سود ۱۲ درصد برای بنگاه‌های آسیب‌دیده به شرط حفظ نیروی کار در نظر گرفته و ۲۵ هزار میلیارد تومان دیگر از منابع دولتی برای کمک به اقشار آسیب‌پذیر تخصیص داده است. مشخص است که عزم دولت برای پرداخت تسهیلات ۷۵ هزار میلیارد تومانی جدی است و قصد دارد در سریع‌ترین زمان ممکن این برنامه را برای حمایت از بنگاه‌ها و کسب‌و کارهایی که به‌واسطه شرایط کرونایی آسیب دیده‌اند اجرایی کند.

منابع طرح تسهیلات ۷۵ هزار میلیارد تومانی شنیده‌ها حاکی از آن است که منابع این طرح با کاهش

دولت می‌تواند چه اقدامات دیگری انجام دهد؟

هر نفر با سود ۱۲ درصد و بازپرداخت ۱۲ تا ۲۴ ماهه نقدینگی در اختیار مردم (دهک‌های پایین درآمدی یا یارانه‌بگیران) قرار دهد. اعطای این وام باید بدون تشریفات باشد و مبلغ وام هم می‌تواند به مرور از یارانه کسری یا اینکه از یارانه نقدی به عنوان ضمانت استفاده شود. این اقدام باعث تحریک تقاضا و رونق اقتصادی در کوتاه‌مدت خواهد شد و اثرات اقتصادی کرونا را تا حد

برخی دیگر از اقدامات نیز هستند که دولت می‌توانست به آنها فکر کند؛ اقداماتی نظیر افزایش مهلت به بنگاه‌های تعطیل‌شده تحت تأثیر کرونا برای پرداخت بیمه و مالیات یا پرداخت بخشی از هزینه اجاره محل بنگاه برای کمک به آنها. از سوی دیگر دولت می‌تواند با تحریک بخش تقاضا به رونق دوباره کسب‌و کارها کمک کند. به این شکل که با اعطای تسهیلات یک میلیون تومانی به

شکست طرح‌هایی نظیر وام خوداشتغالی، طرح ضربتی اشتغال و طرح بنگاه‌های زودبازده نشان داد تأمین منابع مالی برای حمایت از بنگاه‌ها و کسب‌و کارها به تنهایی کافی نیست و نتیجه‌ای جز هدررفت منابع ندارد. جالب اینجاست پاشنه آشیل این ۳ طرح انحراف منابع بوده است. به‌زعم کارشناسان اجرای این طرح‌ها بیشتر منجر به ایجاد کانال‌های جدید برای ورود نقدینگی به بازارهای مصرفی کشور شده و بر سیر صعودی تورم در بخش‌های ملتهبی همچون مسکن و اقلام مصرفی افزوده و بانک‌های کشور را نیز با کمبود اعتبار و کسری بودجه مواجه کرده است.

وام خوداشتغالی

کارنامه طرح اعطای وام خوداشتغالی نشان می‌دهد در طول اجرای این طرح حداکثر ۲۰۰ هزار متقاضی موفق به اخذ وام خوداشتغالی از بانک‌ها شده‌اند. با این حال در آبان‌ماه سال ۱۳۸۱ صندوق حمایت از فرصت‌های شغلی بدون اشاره به درصد مشخصی به‌طور رسمی اعلام کرد بررسی‌های صورت گرفته نشان داده اکثر قریب به اتفاق وام‌هایی که برای انجام مشاغل همچون خیاطی، آرایشگری و نظایر آن پرداخت شده، صرف کارهایی غیر از اشتغال‌زایی شده بود. همچنین گزارش‌های غیررسمی نشان می‌داد بخشی از متقاضیان با درج اطلاعات غیرواقعی از خود حتی امکان بازپس‌گیری این وام‌ها را از بانک‌ها سلب کرده بودند. از سوی دیگر با بروز فساد و رانت در اعطای این وام‌ها، بازار غیررسمی خرید و فروش وام ارزان‌قیمت خوداشتغالی از طریق درج آگهی‌های متعدد در روزنامه‌ها تشکیل شد. با انتشار این گزارش‌ها، روند

از سوی دیگر در سال ۸۰ دولت با هدف ایجاد سریع فرصت‌های شغلی در طرح‌های زودبازده و اصلاح اعطای وام خوداشتغالی، طرح ضربتی اشتغال را با همکاری سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی، بانک مرکزی و وزارت کار و امور اجتماعی، به‌عنوان متولی اجرای طرح تدوین کرد. بر پایه این طرح کارفرمایان با ارائه جواز کارگاه‌ها و فهرست کارگران تحت پوشش می‌توانستند به ازای جذب یک نیروی کار جدید تا سقف ۳ میلیون تومان وام با بهره ۴ درصد دریافت کنند و در ضمن از پرداخت

طرح ضربتی اشتغال

حق بیمه سهم کارفرما معاف شوند. این طرح با بودجه ۹۰۰ میلیارد تومانی با هدف ایجاد ۳۰۰ هزار شغل ضربتی در سال ۱۳۸۱ به اجرا درآمد. گزارش عملکرد این طرح نشان می‌دهد حداکثر تخصیص اعتبارات این طرح در بخش صنعت ۳۰ درصد بوده و حدود ۶۰ درصد اعتبارات به متقاضیان بخش خدمات تخصیص یافته بود. در واقع حجم اصلی این اعتبار ۹۰۰ میلیارد تومانی به سمت اصناف و واحدهای خرده‌پای توزیعی و خدماتی سوق پیدا کرده بود.

از سوی دیگر در سال ۸۰ دولت با هدف ایجاد سریع فرصت‌های شغلی در طرح‌های زودبازده و اصلاح اعطای وام خوداشتغالی، طرح ضربتی اشتغال را با همکاری سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی، بانک مرکزی و وزارت کار و امور اجتماعی، به‌عنوان متولی اجرای طرح تدوین کرد. بر پایه این طرح کارفرمایان با ارائه جواز کارگاه‌ها و فهرست کارگران تحت پوشش می‌توانستند به ازای جذب یک نیروی کار جدید تا سقف ۳ میلیون تومان وام با بهره ۴ درصد دریافت کنند و در ضمن از پرداخت

طرح بنگاه‌های زودبازده

شد. از اجرای این طرح تا سال ۱۳۸۸ یک میلیون و ۱۰۴ هزار طرح زودبازده به دولت ارائه شد که ۹۰۰ هزار طرح از سوی کارگروه اشتغال به بانک‌ها معرفی شد و ۷۶۰ هزار طرح نیز از سوی بانک‌ها مورد تأیید قرار گرفت. براساس اعلام وزارت کار و امور اجتماعی، ۲۷۰ هزار طرح در بنگاه‌های زودبازده به بهره‌برداری رسید. مرکز پژوهش‌های مجلس در گزارشی درباره طرح بنگاه‌های زودبازده، رسماً آن را طرحی ناموفق معرفی کرد که بیش از ۶۰ درصد به انحراف رفته است. رشد نقدینگی و مقطعی و ناپایدار بودن شغل‌های ایجادشده در این بنگاه‌ها از جمله آسیب‌های مهم طرح یادشده از نگاه مرکز پژوهش‌های مجلس است.

زمستان سال ۸۴، وزیر کار و امور اجتماعی دولت نهم با هدف شتاب‌دهی به ایجاد اشتغال در کشور و نقد رویکرد دولت‌های پیشین در مقوله اشتغال‌زایی، طرح توسعه بنگاه‌های زودبازده را از طریق اعطای وام‌های ارزان‌قیمت دولتی ارائه کرد و به تصویب دولت رساند. وزارت کار و امور اجتماعی برآورد کرده بود این طرح ۳۵ هزار میلیارد تومان بودجه نیاز دارد و با اجرای آن حدود یک میلیون و ۲۰۰ هزار فرصت شغلی جدید ایجاد خواهد شد. در طول ۳ سال نخست اجرای این طرح، از مجموع ۵۵ هزار میلیارد تومان تسهیلات مصوب کارگروه اشتغال برای طرح‌های زودبازده، معادل ۱۸ هزار میلیارد تومان یا ۳۲٪ درصد تسهیلات از سوی بانک‌ها پرداخت

طرحی که به بن‌بست می‌خورد

بی‌توجهی به مصوبه دولت برای اعطای وام شرایط خاصی را برای ضامن یا ضمانتنامه وضع خواهند کرد و کار برای دریافت تسهیلات مشکل می‌کنند. یا اینکه برخی بانک‌ها فقط به افراد خاصی این تسهیلات را پرداخت خواهند کرد. دوم اینکه با توجه به اینکه در کشور ما سامانه‌های دقیق و یکپارچه برای پایش اطلاعات بنگاه‌های کوچک و بزرگ اقتصادی مانند سایر کشورها وجود ندارد، عملاً امکان شناسایی بنگاه‌های کوچک و کسب‌و کارهایی که نیاز به حمایت مبرم دارند، ممکن نیست. از همین رو بنگاه‌ها و شرکت‌های بزرگ‌تری که در اولویت کمتری هستند، بیشتر از این تسهیلات استفاده می‌کنند و به نوعی این منابع را می‌بلعند. سوم هم اینکه باید این سوال را مطرح کرد که واقعا بنگاه‌ها تمایلی دارند در این وضعیت وام بگیرند و در این شرایط خود را مقروض کنند؟ زیرا مشخص نیست تا چه زمانی این وضعیت کرونایی ادامه‌دار باشد. مهم‌ترین ابهام هم اینکه چه تدبیری اندیشیده شده تا این منابع مانند طرح‌های گذشته دچار انحراف نشود؟ چگونه می‌توان از ورود این مبلغ به بازارهایی همچون سکه و ارز جلوگیری کرد؟

اجرای طرح‌های حمایتی دولت از کسب و کارها نتیجه‌ای جز اتلاف و هدررفت منابع نداشته است. به‌زعم کارشناسان اجرای این طرح‌ها بیشتر منجر به ایجاد کانال‌های جدید برای ورود نقدینگی به بازارهای مصرفی کشور شده است و بر سیر صعودی تورم در بخش‌های ملتهبی همچون مسکن و اقلام مصرفی افزوده و بانک‌های کشور را نیز با کمبود اعتبار و کسری بودجه مواجه کرده است. از این رو طرح پرداخت ۷۵ هزار میلیارد تومان تسهیلات کاملاً شبیه به طرح‌های شکست‌خورده یادشده است و سعی دارد با تخصیص منابع مالی و اعطای تسهیلات به بنگاه‌های اقتصادی کمک کند. اما قابل پیش‌بینی است که این طرح نیز با بن‌بست مواجه خواهد شد.

چندین دلیل وجود دارد که این طرح برای حمایت از بنگاه‌های اقتصادی راهگشا نیست. اول اینکه اعطای این حجم از تسهیلات در مدت محدود ممکن نیست، حال آنکه کارگاه‌ها و کسب‌و کارهایی که اکنون به دلیل شرایط پیش‌آمده تعطیل هستند، همین حالا به منابع مالی نیاز دارند و نه چند ماه دیگر! زیرا تا آن وقت یا این شرایط بحرانی به پایان رسیده یا اینکه کسب‌و کار مورد نظر از دست رفته است. بانک‌ها نیز به دلایل مختلف یقیناً با

زور ۷۵ هزار میلیارد تومان به کرونا می‌رسد؟

به نام مردم!

سیاست‌های خود هیچ جایی برای اقشار آسیب‌پذیر و طبقه متوسط قابل نیست. در این شرایط به دلیل تعطیلی کسب‌و کارها به دلیل شیوع ویروس کرونا، بیشترین فشار به افرادی که شغل ثابتی ندارند می‌آید؛ گروهی که نه توان زندگی بدون درآمد و نه دسترسی به امکانات بهداشتی برای مراقبت از خود در برابر بیماری، در تمام این سال‌ها پیشنهادهایی وجود داشت که به جای این مداخلات بی‌سرانجام، بسته‌های کمکی و حمایتی به صورت مستقیم به دست مصرف‌کنندگان اصلی یعنی مردم برسد. برای مثال در زمان اجرای سیاست ارز ۴۲۰۰ تومانی پیشنهاد می‌شد این یارانه به صورت مستقیم به جای واردکننده، در اختیار مصرف‌کنندگان یا یارانه‌بگیران قرار بگیرد.

اغلب کشورها برای حمایت از اقتصاد خود در زمان کرونا بسته‌های محرک تقاضا را اجرایی کرده‌اند اما در ایران با وجود تصویب بسته‌های حمایتی گوناگون، تاکنون آطور که باید و شاید دولت برای حمایت از اقشار آسیب‌پذیر اقدامی انجام نداده است.

با فاکتور گرفتن تصمیمات اتخاذ شده درباره کارفرماها و صاحبان مشاغل در حوزه تصمیمات اقتصادی دولت پس از کرونا، بسته‌های دولت برای دهک‌های پایین درآمدی را می‌توان به ۲ بخش تقسیم کرد:

اول- حمایت از خانوارهای کم‌درآمد در ۲ بخش اعطای بسته کمک بلاعوض و تسهیلات: کمک بلاعوض برای حدود ۳

میلیون نفر در ۴ مرحله شامل اسفندماه سال ۹۸ و ۳ ماهه اول سال ۹۹ از مبلغ ۲۰۰ تا ۶۰۰ هزار تومان و پرداخت تسهیلات یک تا ۲ میلیون تومانی بر حسب بعد خانوار به حدود ۴ میلیون سرپرست خانوار کم‌درآمد با تشخیص وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی با نرخ سود ۱۲ درصد که ۴ درصد آن باید توسط گیرنده پرداخت شود.

دوم- حمایت از کسب‌و کارهایی که بیشترین آسیب را از کرونا دیده‌اند، شامل رانندگان تاکسی، دستفروشان و کارگران روزمزد که در این بسته برای ۴ میلیون خانوار کارت خریدهای یک تا ۲ میلیون تومانی طراحی شده که باید در اقساطی ۲۷ ماهه از محل دریافت یارانه نقدی و معیشت برداشت شود.

مسئله اینجاست که دولت در همین شرایط هم منتظر است اوضاع از این هم وخیم‌تر شود تا بسته‌های حمایتی را که خودش تصویب کرده پرداخت کند. شاهد این ادعا هم اینکه با وجود گذشت ۳ هفته از تصویب بسته‌های یاد شده تنها یک بار کمک ۲۰۰ تا ۶۰۰ هزار تومانی پرداخت شده است. مسلمان مردم و بویژه مخاطبان بسته‌های حمایتی با شرایط کنونی هیچگونه اعتمادی به چنین دولتی ندارند. دولت در این روزهای کرونایی چند قطره باقیمانده از سرمایه اجتماعی خود را هم از دست داد و مردم با این باور که نمی‌توانند به بسته‌های حمایتی اعتماد کنند و با توجه به تجربه چند سال اخیر، ترجیح می‌دهند پنجه در پنجه مرگ برای معیشت خود به خیابان‌ها بیایند.

ادبیات حمایت از کارگران و سفره مردم با حمایت از کسب‌و کارهای بزرگ و کوچک به وسیله تسهیلات که اخیراً توسط رئیس‌جمهور مطرح شده، بسیار آشناست. چند سال پیش هم با این استدلال که اقتصاد باید از حالت دولتی خارج شود، روند خصوصی‌سازی سرعت یافت. در مقطع زمانی دیگری برای حمایت از مردم و افزایش نیافتن قیمت کالاها به نسبت ارز به طلا دولت دست به حراج ۵۰ میلیون تن طلا زد. چند صباحی از این اتفاق نگذشته بود که دولت بار دیگر برای حمایت از سفره‌های مردم و عدم افزایش قیمت‌ها ناشی از افزایش نرخ ارز سیاست ارز ۴۲۰۰ تومانی را اجرایی کرد.

نتیجه تمام این حمایت‌ها چیزی غیر از انتفاع عده‌ای محدود از سودجویان و رانتخواران که سرمایه خود را تبدیل به وسیله‌ای برای نابودی معاش مردم کرده‌اند نبود؛ طلا پس از این عرضه بشدت گران شد، کالاهایی که ارز ۴۲۰۰ تومانی دریافت می‌کردند افزایش قیمت داشتند و درباره تبعات خصوصی‌سازی‌های اشتباه و نابودی قشر کارگر هم که می‌توان چند کتاب نوشت.

گزاره حمایت در اقتصاد آن هم به سبک سرمایه‌داری بدعت عجیبی بود که دولت تدبیر و امید در تاریخ اقتصاد ابداً کرد. این دولت نه آنقدر لیبرال است که قید مداخله در اقتصاد را بزند و نه آنقدر قائل به دخالت دولت در اقتصاد است که در این دوره حال و روز اقشار آسیب‌دیده بهبود پیدا کند. اساساً این دولت در خدمت طبقه متمول است و در